

Олена
Симончук

МЕТОД УСНОЇ ІСТОРІЇ В СОЦІОЛОГІЇ

До сьогодні мені було відомо, що впродовж останніх двох десятиліть метод усної історії активно використовують в Україні, насамперед історики та соціологи. З виступів учасників круглого столу цікаво було дізнатися, яким чином цей методичний інструмент застосовують філософи, зокрема для створення «усної історії філософії». Що ж до використання усної історії в соціології наведу декілька кейсів.

Між іншим, успішну спробу системного розроблення усної історії соціології (передусім радянської соціології постхрущовського періоду) у 2000-х роках здійснили російські дослідники. Так, під керівництвом Бориса Докторова створено проект «Міжнародна біографічна перспектива», а на відповідному сайті розміщено велику добірку біографій-інтерв'ю із соціологами-шестидесятниками, а також листи, доповідні, протоколи зборів, некрологи того історичного періоду. Українські ж науковці (Роман Ленчовський і Володимир Паніотто; Олександр Рибшун) реконструюють історію становлення вітчизняної соціології, спираючись на інтерв'ю із засновниками соціологічних інституцій в Україні (зокрема, Віленом Чорноволенком, Володимиром Оссовським, Валерієм Хмельком, Володимиром Паніотто, Валерієм Вороною, Євгеном Головахою та ін.).

Вітчизняні соціологи усну історію як дослідницьку стратегію і метод збирання інформації (до речі, останній ми частіше називаємо глибинним інтерв'ю) застосовують у дослідженнях з різноманітної тематики¹. Так, за допомоги інтерв'ю збирали

¹ Як саме, див., напр.: Костенко, Н., Скокова, Л. (ред.) (2009). *Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навч. посібник*. Київ: Інститут соціології НАН України.

свідчення учасників Майдану (Марта Наумова; Леонід Фінберг та Уляна Головач), вивчали стиль життя безхатченків (Анастасія Рябчук), трудові відносини на сучасних фабриках (Оксана Дутчак). Приклад із власного досвіду: на матеріалах інтерв'ю з дрібними та середніми підприємцями, представниками службового та робітничого класів я досліджувала динаміку й сучасний стан класової структури українського суспільства, становлення середнього класу.

Завдяки цим дослідницьким проектам підхід усної історії загалом і метод глибинного інтерв'ю зокрема втілювалися в добре відпрацьовану соціологами технологію. Ми розрізняємо не менш як дев'ять технологічних етапів, які є специфічними залежно від різновиду інтерв'ю, що його обирає дослідник як релевантний для його теми. Соціологи найчастіше звертаються до напівструктурованого інтерв'ю — *лейтмотивного* (яке спрямовується певною темою впродовж усієї бесіди) або *біографічного* (за періодами життя людини чи сім'ї). Значно менше застосовують *нарративне* інтерв'ю (найбільш неструктурований його різновид, де інтерв'юєр намагається мінімально впливати на перебіг розповіді) і так зване *діалогове* (де інтерв'юєр і респондент посідають однаково активну позицію — ставлять один одному запитання, піддають висловлені думки взаємній критиці, тобто мають максимальний взаємовплив на розмову).

Зазначу, що почуте на круглому столі сьогодні є вельми цікавим і корисним для мене. Впродовж багатьох років я викладаю майстер-клас із технології глибинного інтерв'ю у Вищій школі соціології при Інституті соціології НАН України. Постійно оновлюю і вдосконалюю його зміст, тому зацікавлена у здобутті нових знань і навичок, обміні досвідом щодо використання методу усної історії.

Олена Симончук — доктор соціологічних наук, провідний науковий співробітник Інституту соціології НАН України
